

NACIONALNE NAGRADE ZLATA KOCKA 2023

Končno poročilo

Center arhitekture Slovenije je novembra 2022 ob podpori Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije objavil javni natečaj za pridobitev projektov za izobraževanje otrok in mladostnikov o arhitekturi in grajenem okolju. Natečaj je del mednarodnega natečaja, ki ga razpisuje Svetovna zveza arhitektov (UIA).

Nagrade natečaja - Zlata kocka, se podeljujejo tistim, ki za otroke in mladostnike pripravljajo programe in projekte s področja arhitekture in grajenega okolja. Za nagrade so se lahko potegovali vzgojno-izobraževalni zavodi, druge ustanove, posamezniki in mediji.

Do konca razpisa, 7. februarja 2023, je pravočasno prispelo 12 projektov. Od tega 9 v kategoriji vzgojno-izobraževalni zavodi, 2 projekta sta prispela v kategoriji ustanove in 1 projekt med tiskanimi mediji.

Strokovna komisija je na podlagi v razpisu objavljenih meril ocenjevanja upoštevala celostni vidik posameznega projekta ter je podelila naslednje nagrade:

KATEGORIJA USTANOVE:

- nagrada Zlata kocka 2023: **Zavod divja misel, za projekt »Pravljичni studio«**,
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **Muzej za arhitekturo in oblikovanje Ljubljana, za projekt »Konstrukta«**.

KATEGORIJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVODI/ŠOLE:

Vrtci:

- nagrada Zlata kocka 2023: **Vrtec Ciciban, Enota Pastirček, Ljubljana, za projekt »Plečnik v vrtcu Ciciban«**,
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **Vrtci občine Žalec, za projekt »Vsi bi živeli v čistem okolju«**.

Šole:

- nagrada Zlata kocka 2023: **OŠ Gustava Šiliha Laporje, za projekt »Maketa lesenih hiš«**,
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **OŠ Pesnica, za projekt »Pesniški viadukt«**,
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **OŠ Franja Goloba Prevalje, za projekt »Vseslovenski dan habitata«**.

KATEGORIJA TISKANI MEDIJI:

- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **Miha Prosen, m.i.a., za projekt »Arhitekturna hiška«**.

Žirija v sestavi:

- mag. Lenča Humerca Šolar, Ministrstvo za okolje in prostor,
- Sinan Mihelčič, Fakulteta za arhitekturo UL
- doc. Dr. Matevž Juvančič, Fakulteta za arhitekturo UL
- Natalija Kocjančič, Zavod RS za šolstvo,
- Saša Bojc, Novinarka časopisa DELO.

Merila ocenjevanja

Strokovna žirija se je pri končnem izboru odločala na podlagi vsebine in kakovosti vsake prijave. Projekte je ocenjevala na podlagi v razpisni dokumentaciji postavljenih meril:

- Ali so izobraževalni cilji (kaj se bodo otroci naučili in katere veščine bodo pridobili) jasno navedeni?
- Ali s tem projektom/dejavnostjo otroci bolje razumejo arhitekturo?
- Ali dejavnost/izdelek podpira razumevanje družbene, gospodarske in ekološke trajnosti pri otrocih in mladih?
- Ali dejavnost/projekt spodbuja občutljivost, ustvarjalnost ali kritično razmišljanje?
- Ali je projekt/dejavnost zabaven/a?
- Ali ima podporo izobraževalnih organov ali skupnosti?
- Ali vključuje sodelovanje ali interdisciplinarna partnerstva?
- Ali se lahko implementira, poustvarja oziroma ponovno uporablja?

Žirija je pri ocenjevanju upoštevala celostni vidik posameznega projekta, zato za vsak projekt ni bilo potrebno, da zadosti vsem merilom. Člani žirije so imeli pravico, da nagrade ne podelijo, če so menili, da nobena od nominacij ne zadostuje zahtevanim merilom.

Ugotovitve žirije

Podeljene so bile 3 nagrade Zlata kocka in 5 posebnih priznanj. Žirija se je odločila, da v kategoriji »Vzgojno-izobraževalni zavodi/šole« podeli 2 nagradi, in sicer eno za vrtce in eno za šole.

Nagrada za ustanove

Za nagrado so lahko kandidirale druge ustanove – muzeji, galerije, fundacije, društva in druge organizacije s katerega koli področja, ki so se lahko prijavile samostojno ali v sodelovanju s partnerji. Šole, ki izvajajo programe s področja umetnosti, oblikovanja, arhitekture in podobnih področij, so se lahko prijavile v tej kategoriji.

Nagrada ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za ustanove prejme:

**Zavod divja misel,
za projekt »Pravljичni studio«,**

Obrazložitev žirije

Zavod divja misel s projektom »Pravljичni studio« pravzaprav uresničuje vse zastavljene cilje, ki naj bi jih projekt dosegal. Poudarek je na empatičnem in odgovornem odnosu do okolja in planeta, ki tako ali drugače zajema tudi arhitekturo. Dragoceno se zdi, da se projekt osredotoča na razvoj pripovedništva ob kockah, prosojnicah, pravljичnem zemljevidu in svetlobni mizi, da se otroci o okolju pogovarjajo in o njem pripovedujejo, ter da se združujejo otroci mestne in vaške šole, ki raziskujejo svoj šolski prostor, ki ga poznajo in posvajajo za svojega. Poleg tega ob vsem tem nastajajo tudi likovni izdelki otrok. Dobrodošlo je, da projekt omogoča tudi kontinuirano dejavnost kot večmesečna sodelovanja. Ne gre prezreti estetske vrednosti »Pravljичnega studia«, pri ustvarjanju katerega so sodelovala tudi znana imena slovenske vizualne umetnosti in ilustracije Matija Medved in Hana Jesih.

Žirija je ugotovila, da »Pravljичni studio« domiselno združuje spoznavanje prostora in okolja ter izmenjavo izkušenj in doživetij v njem skozi vizualno in verbalno pripovedovanje. Otroci se večkrat znajdejo v vlogi poslušalcev, skozi pogovor in pripoved pa v tem primeru postanejo tvorni vzpostavljalci medosebnih odnosov in akterji iskanja skupnega jezika o prostoru, njegovih posebnostih, razmerjih in vrednotah. Veščine pripovedovanja, pa naj gre za vizualno ali verbalno pripoved, so temeljne v času enozložnic, kratic, mobilnih sporočil in tik-toka, saj stremijo h koherentni, domiselni in celoviti vsebini ter krepijo tudi otrokovo samozavest.

Projekt zasluži nagrado predvsem zaradi svojega direktnega, pedagoško zahtevnega in že vpeljanega modela poučevanja otrok in vzpostavljanja njihovih kompetenc. Hkrati izredno domiselno izbere učna sredstva in spodbuja, da se pri otrocih razvijajo vse vrste čutil, kjer je vsak otrok sprejet in njegovo mnenje šteje.

**Posebno priznanje ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za ustanove prejme:
Muzej za arhitekturo in oblikovanje Ljubljana,
za projekt »Konstrukta«,**

Obrazložitev žirije

Igrača »Konstrukta«, ki si jo je zamislil slavni slovenski arhitekt in oblikovalec Niko Kralj, predstavlja vez med nečim, kar radi rečemo, da je značilno slovensko – les kot izobilni naravni material in tradicionalno gradivo pri nas – ter konstrukcijskimi ambicijami otroške igre, ki želi ustvarjati večdimenzionalne, prepoznavne artefakte, s katerimi se lahko igramo, jih pokažemo in smo nanje ponosni. Omogoča zelo širok razpon stvaritev in sproščanja domišljije, pri čemer ne dela klišejskih razlik po spolu in afinitetah otrok do različnih tematik. Lahko je žival ali hiša ali letalo, vsekakor pa od kreatorja terja in tudi uči konstrukcijskih prvin in konceptov, ki jih je izven igralnih okvirov bistveno težje razložiti in predstaviti, kot skozi lastno spoznavanje in igro.

Igrača je trajnostna in se lahko prenaša iz roda v rod, a vendarle ne dosega takšne trajnostne drže, kakor je bila mišljena prvotno, torej da bi nastajala kot stranski produkt izdelave pohištva iz odpadnih kosov. Pomislek je predvsem pri njeni ceni, ki ni dostopna vsem, a je vendarle primerljiva z lego kockami. Če bo kot didaktična igrača v uporabi v vrtcih in šolah, bo njen namen gotovo dosežen.

Žirija ugotavlja, da je ponovna obuditev igrače znanega slovenskega oblikovalca vsekakor projekt, vreden omembe, še posebej v današnjem digitalnem svetu. Reaktivacija igrače in priprava na serijsko proizvodnjo in trg je zahtevna in logistično težka naloga, zaradi česar ta projekt še posebej izstopa.

Nagrada za vzgojno-izobraževalne zavode/šole

Za nagrado so lahko kandidirale druge ustanove – muzeji, galerije, fundacije, društva in druge organizacije s katerega koli področja, ki so se lahko prijavile samostojno ali v sodelovanju s partnerji. Šole, ki izvajajo programe s področja umetnosti, oblikovanja, arhitekture in podobnih področij, so se lahko prijavile v tej kategoriji.

KATEGORIJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVODI/ŠOLE:

Vrtci:

- nagrada Zlata kocka 2023: **Vrtec Ciciban, Enota Pastirček, Ljubljana, za projekt »Plečnik v vrtcu Ciciban«,**
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **Vrtci občine Žalec, za projekt »Vsi bi živeli v čistem okolju«.**
-

Šole:

- nagrada Zlata kocka 2023: **OŠ Gustava Šiliha Laporje, za projekt »Maketa lesenih hiš«,**
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **OŠ Pesnica, za projekt »Pesniški viadukt«,**
- posebno priznanje Zlata kocka 2023: **OŠ Franja Goloba Prevalje, za projekt »Vseslovenski dan habitata«.**

**Nagrado ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za vzgojno-izobraževalne zavode/šole med projekti, ki so jih na natečaj prijavili vrtci, prejme:
Vrtec Ciciban, Enota Pastirček, Ljubljana,**

za projekt »Plečnik v vrtcu Ciciban«,

Obrazložitev žirije

Otroci so v okviru Plečnikovega leta na zanimiv način spoznavali velikega arhitekta Jožeta Plečnika, slovensko kulturno dediščino in materiale, ki jih lahko uporabljamo pri arhitekturnem oblikovanju. Na podlagi tega so sami ustvarili svoje mesto in ob tem pridobivali občutek za gradnjo, estetiko in razmerja. Aktivirana so bila vsa čutila in le na ta način pridobljeno znanje in veščine dobijo trajno vrednost. Način dela in končni izdelki kažejo, da so bili otroci zelo ustvarjalni, dobro motivirani in kvalitetno mentorirani. Ob tem so spoznali tudi kar nekaj Plečnikovih del in če jih bodo prepoznali tudi v prostoru, se že to zdi precej dragoceno, saj je arhitekt Ljubljano zelo zaznamoval ter jo vpisal na Unescov seznam kulturne dediščine.

Projekt »Plečnik v vrtcu Ciciban« ponudi mnogo aktivnosti, ki otrokom približajo arhitekturo skozi lastnoročno, vodeno ustvarjanje. Fotografsko gradivo priča o različnih eksperimentih in bogatim naborom izdelkov, ki ohranjajo otroško naivnost in so prepoznani kot elementi grajenega in naravnega okolja, ustvarjeni z veliko domišljije in tudi dobrega opazovanja..

Projekt je prepoznan kot zmagovalni v svoji kategoriji zaradi svoje enostavne razlage tako kompleksnega arhitekta kot je Plečnik. Otrokom predstaviti tovrstno tematiko preko trdnosti, lepote in uporabnosti je vsekakor dober primer izobraževanja na temo arhitekture.

**Posebno priznanje ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za vzgojno-izobraževalne zavode/šole med projekti, ki so jih na natečaj prijavi vrtci, prejme:
Vrtci občine Žalec,
za projekt »Vsi bi živeli v čistem okolju«,**

Obrazložitev žirije

Pri projektu, pri katerem so vidno sodelovali vrtčevski otroci, je prepoznati predvsem zeleno barvo in drevesa, ki jih povezujemo z zdravim okoljem in trajnostno naravnostjo. Opaziti je tudi hiše kot del našega grajenega prostora in otroke, ki se podijo na igrišču in zelenicah. Projekt izraža skupinsko delo, s tem pa skrb drug za drugega, tudi pri odmerjanju prostora za risbo posameznika.

Žirija ugotavlja, da je svojevrsten in izviren originalni format predloženega projekta zlahka prepoznaven kot delo otroških rok. Tehnika risbe, kolaža in pobarvanih ploskev vsebuje karakter, iz katerega prepoznamo individualne doprinose in interpretacije posameznih otrok, ki se mojstrsko sestavijo v očarljivo in povedno celoto. Risba v tem primeru spodbudi sodelovanje aktivnosti, ki presežejo veščine risanja, hkrati pa otroke spodbuja k dogovarjanju oz. pogajanju za prostor pri prenosu svoje zamisli na papir in vsebinskih pogovorih o temi čistega okolja, kjer vidimo, da je velik poudarek namenjen okolici naših bivališč.

**Nagrado ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za vzgojno-izobraževalne zavode/šole med projekti, ki so jih na natečaj prijavi šole, prejme:
OŠ Gustava Šiliha Laporje
za projekt »Maketa lesenih hiš«,**

Obrazložitev žirije

Najbolj prepričljivo je cilje iz kriterijev ocenjevanja izpolnil projekt »Maketa lesenih hiš«, ki so jih izdelali laporski učenci. Projekt je odličen primer spodbudnega in učinkovitega učnega okolja. Ob tem so učenci spoznali materiale za gradnjo, konstrukcijo in stabilnost stavb, oblike prostorov, arhitekturne

elemente in urbanizem. Nastale so izvirne in kvalitetno izdelane makete hiš, domišljeno umeščene v prostor. Ob tem so otroci spoznali tudi različne poklice povezane z okoljem in prostorom. Hkrati je projekt, zanimivo, izkoristil kar reklamno sporočilo iz medijev – uporabimo les, izberimo slovenski les – udeleženci pa niso ustvarili le hiš iz lesa kot materiala z minimalnim ogljičnim odtisom, ampak so ustvarili kar eko vas, v kateri so izpostavljeni še drugi vidiki trajnosti od skupnostnih virov, zbiralnikov deževnice, skupnostnih vetrnih in sončnih elektrarn, parkirišča za avtomobile ter skupnostne prostore za druženje. Vsekakor delavnica, ki jo kaže ponavljati, saj je učenje za trajnostni razvoj temelj izobraževanja za kvalitetno prihodnost.

Žirija meni, da gre za prispevek z jasno izraženimi izobraževalnimi cilji, ki omogoča boljše razumevanje arhitekture in grajenega okolja, različnih vidikov trajnosti, spodbuja občutljivost do okolja, ustvarjalnost in kritično razmišljanje, ima prvine zabavne aktivnosti, izhaja iz iniciativ skupnosti in se lahko ponovno poustvarja na tej šoli ali drugih. Končnih izdelkov seveda ne gre vrednotiti neposredno in preveč strogo, vsekakor pa udeležence pelje čez proces, kjer na koncu od tega odnesejo mnogo več kot zgolj izdelane makete. Prav tako je izobraževanje otrok na temo lesene gradnje, s poudarkom na lokalnem lesu, pomembno in vredno nagrade.

Posebno priznanje ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za vzgojno-izobraževalne zavode/šole med projekti, ki so jih na natečaj prijavile šole, prejme:
OŠ Pesnica,
za projekt »Pesniški viadukt«,

Obrazložitev žirije

Zanimiva se zdi besedna igra »Pesniški viadukt«, za šolski in likovni natečaj Prešernijada na Osnovni šoli Pesnica pri Mariboru. Tudi železnica in viadukt, ki je nekoč bil, danes pa ga ni več, pričata o prostoru, ki se s časom spreminja. Spodbujena je cela paleta ustvarjalnosti, saj so pesniški viadukt predstavili v razglednici, zloženki/turističnem vodniku, spominku, maketi, filmu, zgodbi, pesmi, pravljici, se pravi, da prostor in arhitekturni elementi, ki ga gradijo, opredeljujejo tako kraj kot njegove prebivalce na različnih ravneh. Takšno ustvarjanje je mogoče ponoviti pri vsaki generaciji znova, mogoče se je povezati tudi z drugimi deležniki v skupnosti.

Žirija meni, da se v izdelkih kaže neverjetna pestrost predstavitvenih tehnik, otroške domišljije in ustvarjalnosti, ki pričajo, da tudi nekoliko bolj kompleksne, metaforično in abstraktno zastavljene naloge z manj predpisanimi končnimi rezultati, pri učencih budijo njihov kreativno-ustvarjalni duh.

Posebno priznanje ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za vzgojno-izobraževalne zavode/šole med projekti, ki so jih na natečaj prijavile šole, prejme:
OŠ Franja Goloba Prevalje,
za projekt »Vseslovenski dan habitata«,

Obrazložitev žirije

Prispevek predstavi aktivnosti, povezane z Vseslovenskim dnevom habitata, kjer so se učenci seznanili in pogovorili o domačem kraju, bivališčih, ciljnih habitata, prostorski problematiki, nato pa tudi tvorno iskali rešitve, ki bi doprinesle k izboljšanju razmer v lokalnem okolju. Vsak po svoje in vsi skupaj so prispevali h končnemu kolažu idej, na katerem prepoznamo tako vsebinske kot tudi izjemno grafično bogate ideje. Iz fotografij lahko prepoznamo tudi kolektivnost izkušnje in sodelovanja, ki sta v današnjih časih zelo spodbudna popotnica mladim generacijam. V projektu tako ni izpostavljena le ustvarjalnost, temveč tudi kritično mišljenje, uporaba diskusije in argumentacija idej. Tovrstni način dela je danes osnova vseh kvalitetnih projektov v prostoru. Spoznavanje kraja bivanja in prostora krepi zavedanje o pomenu grajenega prostora in arhitekture. Hvale vredno se zdi tudi medpredmetno sodelovanje.

Nagrada za tiskane medije

Za nagrado so lahko kandidirali posamezniki in organizacije/zavodi, ki so vključeni v področje in izdelavo tiskanih medijev (člankov, knjig, revij, izobraževalnih orodij kot npr. Iger – vse, kar ni avdiovizualno).

**Posebno priznanje ZLATA KOCKA 2023 v kategoriji nagrada za tiskane medije, prejme:
Miha Prosen, m.i.a.,
za projekt »Arhitekturna hiška«,**

Obrazložitev žirije

Pri arhitekturni hiški lahko otroci precej neposredno spoznajo poklic arhitekta že iz risb, ki v prostoru poustvarjajo od arhitektove pisarne do podob mesta. Vse v tej sobi je namreč narisano, kar je veščina, ki jo arhitekti dobro obvladajo. Hkrati se lahko v načrtovanju preizkusijo tudi sami. Iz lesenih kock lahko gradijo najrazličnejše konstrukcije in se z mini pohištvom preizkusijo v vlogi notranjih oblikovalcev. Tako se gotovo lahko dobro spoznajo z arhitekturo. Ni jasno, ali dejavnost podpira razumevanje družbene, gospodarske in ekološke trajnosti pri otrocih in mladih, gotovo pa spodbuja ustvarjalnost in ponuja zabavno preživljanje prostega časa. Mogoče jo je tudi obiskati v okviru izobraževanja ali v sodelovanju, denimo, z arhitektom, ki bi podrobneje pojasnil svoj poklic ali vodil igro. Vsekakor pa je sobo mogoče poustvarjati in ponovno uporabljati.

Žirija meni, da je projekt presek igre, izobraževanja, arhitekture in interierja. Na inovativen način otroci delajo tisto, kar že tako radi počnejo – »rišejo po stenah« in se preko tega učijo. Ob tem gre izpostaviti zanimivo okolje izrisano s črtno risbo, ki nemudoma vzbudi zanimanje za odnos med barvami, teksturami, linijami in oblikami. Odsotnost nekaterih elementov kar kliče po dodajanju lastnega doprinosa in raziskovanja običajnih in tudi manj običajnih kombinacij. Kljub temu pa okolje z veliko že definiranimi elementi pušča manj prostora domišljiji pri ustvarjanju svetov in arhitekture, po drugi strani pa vzpostavi trden okvir, h kateremu je moč dodajati.

Usklajeno poročilo z žiranti pripravila
Lana Topolovec

